

MATILDA BRĂDIȘTEANU (DUȚULESCU) – PRIMA FEMEIE AVOCAT DIN OLTENIA

NARCISA MARIA MITU*,
LOREDANA-MARIA ILIN-GROZOIU**

Abstract: For the history of Craiova, Matilda Brădișteanu Duțulescu was one of the intellectual representative figures, who was formed in the interwar period, ascending all the steps of the teaching carrier, starting from the position of teacher and reaching the leading positions: headmaster of "Elena Cuza" National College (1938) and, then, to that of inspector general (1943).

A graduate of the Faculty of Law from Bucharest, based on her bachelor's degree, obtained in the autumn of 1920, she enrolled as a trainee solicitor in the Dolj Bar, becoming, according to her reports, the first lawyer woman in Oltenia. She could not practice this profession, her husband opposing to it. It is well known that the interwar doctrine was stating that, in order to exercise any profession, a woman had to have the authorization of her husband. Even though women asserted themselves in social life and demonstrated their ability to handle any situation, the provisions of the 1923 Constitution put them in inferiority compared to men.

Keywords: Matilda Brădișteanu, Craiova, the interwar period, the first lawyer women in Oltenia, teacher.

În acest articol am ales să prezentăm una dintre figurile reprezentative ale intelectualității care s-au format în perioada interbelică, este vorba despre Matilda Brădișteanu (Duțulescu) – prima femeie avocat din Oltenia.

Acest material a pornit de la o autobiografie succintă a Matildei Brădișteanu descoperită în fondul dr. Mihail Cănciulescu din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Dolj¹.

Matilda Brădișteanu s-a născut în anul 1897, în comuna Brădești, județul Dolj, într-o familie destul de numeroasă, fiind al zecelea copil (singura fiică a familiei, motiv pentru care, declara autoarea – „a fost adorată de părinți și răsfățată

* Cercet șt. III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, al Academiei Române; e-mail: narcisa_mitu@yahoo.com.

** Cercet șt. III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, al Academiei Române; e-mail: lorelayy2007@yahoo.com.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, fond Mihail Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, ff. 1–4 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

de frați”) din cei doisprezece copii ai preotului Gheorghe Brădișteanu și ai soției sale, Ana². Părinții au fost oameni modești, singura lor avere constituind-o o căsuță avută în satul natal și opt pogoane de teren arabil. Cu toate acestea, toți copiii familiei s-au dovedit a fi iubitori de carte, fiind bursieri ai statului, atât în perioada în care au urmat cursurile școlii secundare, cât și în perioada în care au parcurs cursurile universitare.

Copilăria și-a petrecut-o alături de frații săi în localitatea natală, unde a frecventat și cursurile școlii primare. În ceea ce privește studiile liceale, aceasta a urmat cursurile Școlii Centrale din București fiind îndrumată „de cele mai strălucite profesoare ale țării noastre”. Clasa a VIII-a și bacalaureatul le-a absolvit în particular, la liceul „Codreanu” din Bârlad, unde se aflau refugiați în timpul evenimentelor Primului Război Mondial.

În perioada refugiului la Bârlad, în timpul luptelor de la Mărășești, a lucrat ca voluntar la spitalul Beldiman condus de colonelul dr. Negruzzi. Chiar și după mai bine de patru decenii, amintirea momentelor petrecute în spital producea emoții puternice: „Nu voi uita niciodată – spunea autoarea – îngrozitoarele răni ce-am pansat și păduchii care mișunau printre feși. Îmi stăruie în minte un oltean căruia i se amputase(ră) cele două picioare și o mână, pierduse și un ochi și, totuși, avea un moral ridicat și abia aștepta să se întoarcă acasă; ori bietul voluntar Lucică cu 11 răni pe tot corpul, de nu mai știa pe ce parte să se așeze”³. În acel spital lucrau și medici francezi precum profesorul doctor Bruckner, căzut victima păduchilor pe care-i studia. Momentele petrecute în spitalul din Bârlad, suferința problemele soldaților cărora le alina suferințele au determinat-o pe aceasta să se îndrepte spre studiul medicinei. Drept urmare, în toamna anului 1917, a devenit studenta Facultății de Medicină din Iași, pentru un an de zile. Problemele de sănătate, în special problemele cu rinichii, au determinat-o să renunțe, la această decizie contribuind și profesorii săi care „i-au interzis” să mai studieze medicina.

Întorcându-se în București, în anul 1918 se înscrie la Facultatea de Drept și la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Doi ani mai târziu, la 1 octombrie, se căsătorește cu Ștefan Duțulescu, de asemenea, absolvent al Facultății de Litere și Filosofie din București (1921) și al Facultății de Drept (1922)⁴. Matilda a absolvit

² *Ibidem*, f. 1. Patru dintre cei doisprezece copii au decedat la vârste fragede, în perioada copilăriei, unul în timpul Primului Război Mondial și un altul în timpul evenimentelor desfășurate în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial.

³ *Ibidem*.

⁴ Irina Maciuc, *Cetățenia culturală Olteană – tradiție și valoare în educația interbelică*, în „Analele Universității din Craiova. Seria Psihologie-Pedagogie”, anul XII, nr. 27–28, Craiova, Editura Universitaria, 2013, p. 9. Ștefan (Fanu) Duțulescu (n. 1896, București – d. 1977, la Craiova) și-a început activitatea didactică la Târgu Mureș, iar din 1922 se mută în Craiova, unde a ocupat catedra de profesor de Litere, Istorie și filosofie la Liceul Carol I și Școala Superioară de Comerț, iar din 1927 la Liceul „Frații Buzești” și apoi la Liceul „Elena Cuza”. A ocupat și funcția de director adjunct al liceului „Frații Buzești”. A fost considerat, de asemenea, un mare psiholog, publicist, poet, dar și dramaturg, unele piese de teatru scrise de el fiind puse în scenă la Teatrul Național din Craiova, în stagiunea din 1945.

Facultatea de Drept, în 1920, an în care se înscrie ca avocat în baroul de Dolj (23 decembrie), fiind primită cu unanimitate de voturi, devenind, astfel, prima femeie avocat a Olteniei; iar în 1922 obține licența în filosofie și litere⁵.

Spre deosebire de cazul predecesoarelor sale, Sarmiza Bilcescu sau Ella Negruzzi, înscrierea Matildei Duțulescu (Brădișteanu) nu a produs niciun fel de discuție în cadrul Baroului pe această chestiune, atât de dezbătută în multe Consilii de disciplină cât și înaintea instanțelor judecătorești, unde „femeia avocat” a creat anterior discuții permanente și „pasionate lupte de principii profesionale”. În perioada respectivă, Barourile din Iași și Ilfov acceptau cu mare greutate înscrierea în rândurile avocaților femei, stăruințele acestora constituind evenimente de senzație, creând numeroase discuții, împărțindu-i pe avocați în două tabere, una feministă și cealaltă antifeministă. La înscrierea Matildei Duțulescu în Barou a fost încheiat un proces verbal de admitere, nepunându-se în discuție nici măcar controversatul articol 1 din legea organizării Corpului de avocați din 1907. Ușurința cu care Baroul Dolj a acceptat înscrierea tinerei avocate s-a datorat luptei de trei decenii a femeilor pentru dreptul de a pătrunde în Barou, luptă începută de Sarmiza Bilcescu Alimănișteanu și continuată de Ella Negruzzi, dar și de alte femei care au reușit să învingă în această luptă.

Pentru a înțelege mai bine motivele pentru care femeile au fost determinate să ducă o luptă continuă și acerbă pentru dobândirea unor drepturi este necesar să amintim condiția femeii din societatea românească.

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, contextul social și politic al Principatelor Române nu le-a permis femeilor să se manifeste în alte planuri decât cel familial. Excluderea acestora din sfera publică se realiza în sensul supunerii lor în sfera familială. Deși era menținută în stare de inferioritate economică, intelectuală, civilă și politică, prezența acestora se făcea cu precădere simțită în viața privată, îndeplinind responsabilitățile din mediul familial, asigurând confortul, căldura și dragostea în familie. Femeia nu rămânea uimită în fața avalanșei lucrurilor, nu pierdea esențialul problemelor, prin implicarea tot mai mult în situații mărunte și ocazionale. Parte integrantă a unor structuri tradiționaliste, situația femeilor depindea de legile care reglementau funcționarea societății din care făceau parte.

Starea de inferioritate a femeii referitoare la situația juridică și civilă a fost accentuată prin adoptarea Codului civil românesc, de influență napoleoniană, din anul 1865. La viața politică, femeile nu participau nici ca alegătoare, nici ca eligibile. Era prevăzută incapacitatea femeilor căsătorite din punct de vedere politic, social și economic, având un statut asemănător minorilor și persoanelor cu incapacități mintale. Acestea nu se puteau angaja în activități lucrative și nu puteau încheia acte fără acceptul soțului sau al justiției, nu puteau să își gestioneze propriile venituri fără acordul bărbatului, își pierdeau naționalitatea dacă se

⁵ Marin Popescu-Spineni, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior. Facultatea de Filosofie și Litere din București de la început până în prezent. Istoric, bio-bibliografie, programe, regulamente, statistici, diagrame*, București, 1928, p. 271.

căsătoreau cu un bărbat străin, nu puteau să fie tutore, erau obligate să locuiască în domiciliul stabilit de soț. Deși Codurile Calimach (1817) și Caragea (1818) situau familia pe dreptul de autoritate al bărbatului, dar aveau o largă concepție privind autonomia femeii în familie, Codul Civil din 1865 limita rolul femeii ca mamă, tutore și administratoare a averii.

De la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, statutul social al femeii a evoluat odată cu societatea însăși. Treptat, femeia a început să se sustragă imperativului patriarhal al supunerii față de bărbatul ei, și-a câștigat libertatea de a se mișca în societate, a fost preocupată să descopere orice lucru nou, a conștientizat permanent problemele și pericolele ce se iveau la tot pasul, participa la viața politică chiar dacă nu avea drepturi politice. Toate acestea indică o tendință destul de pronunțată spre emancipare economică, culturală, civilă și politică, particularizată de protestul împotriva unor situații considerate de femeie înjositoare sau vătămătoare. Starea de fapt a femeii urma să fie aceea de afirmare a propriei identități, de căutare continuă a valențelor etice fundamentale.

În martie 1923, dezbaterile parlamentare pentru adoptarea Constituției au readus în atenția opiniei publice românești problema drepturilor femeii în spațiul public sau privat al statului național român⁶. După cum sublinia Sevastian Cercel, „adoptarea Constituției din martie 1923 a constituit momentul cel mai înalt al operei de uniformizare instituțională și legislativă a României întregite. Se încheia o primă etapă în drumul ales în anul 1918, care punea temelie trainică afirmării unui sistem politic instituțional al României Mari. Chiar dacă în timpul dezbaterilor referitoare la adoptarea acesteia, partidele politice de opoziție au contestat vehement cu privire la procedura de adoptare, Constituția a fost, în timp, acceptată unanim și aplicată de toți actorii politici”⁷.

Chiar dacă femeile s-au afirmat în viața socială și au demonstrat capacitatea lor de a se descurca în orice situație, prevederile Constituției din 1923 le puneau în inferioritate în comparație cu bărbații. Neluând în considerare hotărârile luate de Marile Adunări Naționale ale românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia din 1918 de a asigura egalitatea în drepturi a ambelor sexe, Corpurile Legiuitoare ale României Întregite nu au admis nici măcar drepturile civile limitate de care se bucuraseră femeile în fostele imperii vecine. Femeile din Transilvania și Bucovina aveau dreptul de a-și administra averea, de a putea fi persoană juridică, iar cele din Basarabia aveau dreptul de proprietate asupra averii. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, femeile din provinciile locuite de români nu aveau dreptul de a urma studii universitare. Mai mult, până în anul 1920, femeile din Țara Românească și Moldova nu aveau dreptul de a fi avocate.

⁶ Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Sistemul constituțional românesc 1821–1923*, Craiova, Editura Aius, 2009. Idem, *Principles and regulations stipulated in the Constitution from 1923*, în „Revista de Științe Juridice”, nr. 51/2016, p. 83–93.

⁷ Sevastian Cercel, *Considerații privind unificarea legislativă a României în perioada 1918–1928*, în „Revista de științe juridice”, nr. 2/2018, p. 85.

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, feministele românce au desfășurat o intensă activitate pentru acordarea de drepturi integrale femeilor. Personalități feminine precum Calypso Botez, Adela Xenopol, Sofia Nădejde, Alexandrina Gr. Cantacuzino, Zoe Râmniceanu, Ella Negruzzi, Elena Odobescu, Ecaterina Cherchez au înființat „Liga Femeilor din România” (1894) care s-a afiliat la Uniunea internațională a femeilor, cu sediul la Londra, „Consiliul Național al Femeilor Române” (1921)⁸, afiliat la Consiliul Internațional al Femeilor, au fondat asociații și societăți, cu statute și programe bine încheiate. Aceste personalități au avut o importanță primordială în evoluția feminismului, revendicând înlăturarea legislației anacronice privind statutul juridic, economic și politic al femeii, au organizat conferințe pe tema emancipării femeii, au inițiat adevărate dezbateri privind sensul feminismului. Deși, mișcarea feministă românească a avut o oarecare susținere din partea unor elite politice liberale, recunoscându-li-se aportul acestora la educația morală a poporului nostru, în continuare femeile erau excluse de la viața politică. Lupta comună a acestora a avut drept rezultat adoptarea, în aprilie 1932, a Legii prin care se acorda femeilor măritate din întreg Regatul drepturi civile.

Potrivit doctrinei interbelice, pentru exercițiul oricărei profesii, medic, profesor, comerciant, avocat, femeia căsătorită trebuia să fie autorizată de către soț. Mai mult, bărbatul avea dreptul să își retragă oricând autorizația. Incapacitatea femeii măritate era regula generală, iar capacitatea era o excepție. În cosecință, prin excepție, femeia măritată putea încheia, cu titlu exemplificativ: acte strict personale – testament, recunoașterea unui copil natural, consimțământul la căsătoria copilului ș.a.; acte conservatorii; capacitate delictuală; acțiunea de divorț.

Abia prin *Legea pentru organizarea administrativă*, promulgată la 3 august 1929, femeile au obținut, pentru prima dată în România, dreptul de a vota și de a fi alese în consiliile comunale și județene. Dar, potrivit Legii electorale din 1929, femeile puteau beneficia de la vârsta de 21 de ani de drept electoral doar dacă îndeplineau una dintre următoarele condiții: 1. să fie absolvente ale ciclului inferior secundar, normal sau profesional; 2. să lucreze ca funcționare de stat, județ sau comună; 3. să fie văduve de război; 4. să fie decorate pentru activitate în timpul războiului; 5. să fi făcut parte la promulgarea legii, din conducerea unei societăți cu personalitate juridică, care avea ca scop revendicări sociale, propaganda culturală sau asistența socială.

Până în anul 1932 femeile căsătorite nu se puteau prezenta în instanță, nu puteau încheia contracte, nu puteau deține proprietăți, nu puteau îndeplini rolul de tutore pentru copiii lor. În 1917 a fost depus la Senat un proiect de lege din inițiativă parlamentară privind desființarea incapacității civile a femeii măritate⁹. Abia în anul 1932 a fost votată de Adunarea Deputaților și Senat, în ședințele din

⁸ În anul 1921, s-a constituit *Consiliul Național al Femeilor Române* care urmărea îmbunătățirea condițiilor juridice, economice și morale ale femeii și să facă cunoscută activitatea femeilor în străinătate. Comitetul Executiv al Consiliului era alcătuit din: Calypso Botez, Alexandrina Gr. Cantacuzino, Zoe Râmniceanu, Elle Negruzzi, Elena Odobescu, Ecaterina Cherchez.

⁹ Sevastian Cercel, *The incapacity of the married woman in interwar Romania: from the issue of legislative unification to the possibility of practising advocacy*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C.S. Nicolăescu-Plopșor»”, nr. XXIII, București, Editura Academiei Române, 2022, p. 24.

13 și 15 aprilie 1932, *Legea pentru ridicarea incapacității civile a femeii măritate – promulgată cu Decretul nr. 1412 publicat în Monitorul Oficial nr. 94 din 20 aprilie 1932*. Se prevedea expres modificarea art. 194, 952 și 1285 din Codul Civil din 1865, iar noile norme menționau: „Căsătoria nu restrânge capacitatea femeii de a exercita drepturile civile”.

În ceea ce privește exercitarea profesiei de avocat, potrivit Legii din 6 decembrie 1864, erau necesare îndeplinirea următoarelor condiții: cetățenie română, absolvent al Facultății de Drept din țară sau străinătate, obținerea cărții de avocatură.

Legea din 12 martie 1907 a determinat, mai întâi condițiile de admisibilitate și de exercițiu a profesiei. Referitor la femei, această lege nu prevedea nimic în mod special. Legea din 1921 consacra dreptul femeii de a fi admisă în Corpul avocaților.

Dintre româncele care au îndrăznit să acceadă într-un domeniu în care bărbații erau suverani și care au făcut posibilă acceptarea, peste o jumătate de secol, fără multe eforturi a femeii în domeniul juridic, amintim pe Sarmiza Bilcescu, căsătorită Alimășteanu, prima studentă din lume la o Facultate de Drept, prima femeie licențiată în Drept (1887) și prima femeie din lume care obținea titlul academic de doctor în Drept (12 iunie 1890). Ambele forme de învățământ le-a urmat la Facultatea de Drept din Sorbona. Înscrierea sa în Baroul Ilfov, în 1891, fără a profesa ca avocat la bară, dând numai consultații, o încadrează și ca prima femeie avocat de consultanță, din România¹⁰. Două decenii mai târziu, Ella Negruzzi, absolventă a Facultății de Drept de la Iași, s-a înscris, în 1914, în Baroul de la Iași, cerere respinsă pe motiv că nu are drept de vot (fiind femeie), fiind absolut necesar ca avocații să dețină acest drept. Lupta acerbă, – cererea de înscriere în barou fiindu-i respinsă de trei ori, procesele ce au durat șase ani –, a fost încununată cu succes, Ella devenind prima femeie avocat din România¹¹.

¹⁰ Deși acceptată de colegii săi băieți, acest lucru nu a fost tolerat, admis de profesorii săi, unul dintre ei manifestându-și față de ea frustrarea, dând-o afară din sala de curs, spunând: „Fără femei! Știința se face între bărbați”. Ba mai mult, câteva luni mai târziu, i-a fost interzis accesul în Facultate. Extrem de hotărâtă să-și împlinească visul de a deveni avocat, a dus o luptă continuă cu sistemul unei țări al cărei moto era „Liberte, Fraternite, Egalite”, afirmând că „Într-o țară în care chiar și pe ușile închisorilor stă scris: «Libertate, Egalitate, Fraternitate», nu puteți împiedica o femeie să se instruiască, doar pentru că este femeie!”.

Teza de doctorat a avut un titlu sugestiv „Despre condițiunea legală a mamei în dreptul român și francez”, un document care promova ideea egalității femeii cu bărbatul în căsnicie și în privința drepturilor asupra copilului.

Aprecierile finale ale profesorilor săi sunt elocvente: „Neobosită, demnă de toată lauda și cu un comportament ireproșabil”.

S-a înscris în Baroul Ilfov, în 1891, dar nu a profesat niciodată ca avocat la bară, dând numai consultații, fiind prima femeie avocat de consultanță, din România. „Nu este cu puțință de a împiedica petiționara de a fi înscrisă ca avocat”, o decizie care a făcut înconjurul lumii și a stârnit admirație. Trebuie menționat că sprijinul cel mai mare a fost acordat de faimosul avocat și om politic Take Ionescu, acceptarea ei în Barou fiind posibilă și prin ajutorul oferit de onorabilul jurist Constantin Dissescu. După căsătorie (1897) se retrage din viața publică și începe o carieră dedicată vieții de familie, luptei pentru drepturile femeilor și mai ales actelor de caritate.

¹¹ Ziarul Universul, publica în ianuarie 1914, informații cu privire la recursul Ellei Negruzzi: „Se știe că dna Ella Negruzzi, licențiată în drept, a cerut consiliului de disciplină al baroului de Iași înscrierea

Un an mai târziu, am observat că Matilda Brădișteanu intră în Baroul Dolj fără obiecții, dar nu a pledat niciodată la bară, exercitarea profesiei de avocat fiindu-i refuzată de soț.

Așa cum am menționat mai sus, prin căsătorie femeile își pierd drepturile civile. Motivul pentru care femeii îi era refuzat dreptul de a profesa avocatura, ne este oferit clar de hotărârea Înaltei Curți de Casație și Justiție, dată la 14 ianuarie 1914, din care reiese că nu este considerată capabilă să apere interesele unui străin, al primului venit. În ceea ce privește femeia măritată, am văzut că legea îi atribuia incapacitate generală, potrivit Codului Civil. De asemenea, nu i se putea acorda de către soț o autorizație generală pentru a putea semna fiecare act, deoarece Legea, potrivit art. 206 din Codul Civil, interzicea aceasta. Așadar, ar fi fost necesară o autorizație specială din partea bărbatului pentru fiecare act, cauză sau instanță. De asemenea, se argumenta că, un eventual refuz al soțului ar impune intervenția justiției, confruntându-se cu amănările obișnuite ale proceselor. Toate acestea, ar fi avut ca rezultat crearea unui climat de continuă nesiguranță a clientului și, totodată, ar fi impusă prezența permanentă a soțului pentru a da autorizația necesară „complectării capacității ei juridice, imposibilitate în practică, nelegalitate în teorie”¹².

În continuare, Înalta Curte de Justiție argumenta respingerea ideii ca femeia să fie primită în avocatură, pe motiv că, pentru a primi „câștiguri adesea iluzorii”, femeia avocat și-ar impune păstrarea independenței alegând „un celibat perpetuu impus ei prin forța lucrurilor sau o căsnicie alături de lege și contra moralei, deși conformă cu natura”. Înalta Curte spulbera astfel speranțele femeii, considerând că avocatura reprezintă „o piedică invincibilă” în pragul căsătoriei. Și, chiar dacă ar fi

dumisale în acel barou. Consiliul, în unanimitate, admitând această cerere (e influența lui Iacob Negruzzi aici – n.n.), mai mulți avocați au făcut apel, care a fost admis de Curtea din Iași, pe motiv că femeile n-au dreptul de a exercita profesiunea de avocat. Contra acestei deciziuni, dna. Negruzzi a făcut recurs, care s-a judecat ieri de secția I a Curții de casație. La dezbateri asistă foarte multă lume. (...) Pentru susținerea recursului a luat mai întâi cuvântul D. Ferechide. Dsa spune că nu poate pricepe ce rațiune juridică a făcut Curtea din Iași ca să ordoneze ștergerea dnei Negruzzi din tabloul avocaților din Iași, întrucât nici prin legea specială a avocaților și nici prin Constituție nu se prevede că o femeie n-are dreptul de a fi avocat, când posedă titlurile cerute de lege. Răpind unei femei dreptul de a exercita o profesiune liberă, spune D. Ferechide, ar însemna a-i crea o incapacitate neprevăzută nicăieri în lege.

În articolul 1 din Legea avocaților se prevedea că numai profesiunea de avocat nu poate fi profesată decât de români, dar nu prevede că femeile românce n-au acest drept. Unde legiuitorul a vrut să îngrădească capacitatea unei femei, a făcut-o în mod expres. (...). D. Polizu spune că acordarea dreptului unei femei de a exercita profesiunea liberă de avocat nu constituie niciun pericol social. Probă că în statele unde femeile au dreptul de a fi avocat, ele se achită de obligațiunile ce și le-au luat față de clienții lor. Arată că acordându-se femeilor dreptul de a fi avocat, se face un pas înainte și la noi în țară pentru emanciparea femeii. (...). Combaterea recursului – D. Xenii arată că atât textul formal al legii, cât și tradiția baroului nu permit femeii să facă azi parte din barou. (...). Nu contestă cultura și inteligența femeilor, dar crede că intrarea în barou ar micșora prerogativele tradiționale ale baroului, pe care generația de azi e datoare să le transmită celei de azi mărite, iar nu micșorate (...).”

După această victorie, Ella Negruzzi a continuat lupta pentru apărarea drepturilor politice, economice, sociale și culturale ale femeilor, într-o lume a bărbaților, înființând și organizat „Frontul feminin” (1936).

¹² Ioan Peretz, *Cronica Judiciară – Femeia avocat*, în „Viața Românească”, anul IX, nr. 4 și 5, Iași, 1914, p. 181–182.

fost înlăturate toate obstacolele din calea femeii avocat măritate, „tot nu s-ar putea concepe o căsătorie trainică pentru ea, o situație tolerabilă pentru soțul ei”¹³. Se motiva, totodată, că femeia avocat, spre deosebire de celelalte profesii practicate de femei: medic, profesoare, comerciante, lucrătoare, nu are o activitate limitată ca timp și loc și ar pierde timp prețios, și-ar consuma energia și nervii în sălile „pașilor pierduți”, în orele în care se aștepta chemarea cauzelor. „Departate de soț, în mișunarea imprecințurilor și oamenilor de afaceri, în vârtejul patimilor și mizeriilor omenesci, nu este locul femeii și ea merită să nu-și piardă în mijlocul meschinărilor, șicanelor și vicleșugurilor ultimele ei iluzii și ultimele ei credințe”¹⁴. Înalta Curte de Casație și Justiție considera că femeia trebuia să întărească sanctuarul familiei care era amenințat de căile greșite pe care ar merge femeia, ferind-o de „prihană și de întinare în noroiul patimilor și răutăților viclene”¹⁵.

În Adunarea Constituantă din 1919, din inițiativă parlamentară, senatorul Vladimir Atanasovici a citit, la 20 februarie 1920, un proiect de lege pentru admiterea femeilor în Corpul de avocați, proiect ce nu s-a concretizat. A fost acceptat al doilea proiect, propus sub guvernul Averescu, în iunie 1920, de către D. Alexandrescu, în acord cu Ministrul Justiției, Matei B. Cantacuzino, tot din inițiativă parlamentară, proiect care era așteptat să fie transpus în lege¹⁶. Începând cu acest an, Baroul de Ilfov, urmat de cel din Iași, luând ca exemplu acțiunea Baroului de Galați în 1914, a înscris în Barou pe licențiatele în Drept astfel că, din 1920 femeile pledează și în România¹⁷. În luna februarie 1920, la recomandarea Ministrului Justiției, Tribunalul Ilfov a numit și prima femeie a cărei competență era impunerea sechestrului judiciar în caz de litigiu.

Văzându-și ruinat visul de a lucra în avocatură, în anul 1923 intră în învățământ, ocupând catedra de profesor de Filosofie, Drept și Istoria Artelor la Liceul „Elena Cuza” din Craiova. În perioada în care și-a desfășurat activitatea la catedră, au existat, cu privire la modul în care își desfășura orele și realiza actul predării disciplinelor al căror titular era, aprecieri pozitive la adresa profesoarei Matilda Brădișteanu (Duțulescu). Astfel, inspectorul Ion Ionescu-Bujor, care asistase la ora de filosofie de la clasa a VII-a, înfățișa „laconic dar și convingător”, dar cu mare satisfacție constatările sale: „Posedă foarte bine materia” și „stăpânește metoda de predare”, lecția „decurgând într-o frumoasă colaborare între clasă și profesoară”¹⁸. Aprecieri frumoase avea și despre ora de Drept susținută de aceeași „distinsă” profesoară la clasa a IV-a.

¹³ *Ibidem*, p. 182.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 184.

¹⁶ Calypso Corneliu Botez, *Problema feminismului – o sistematizare a elementelor ei*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială: Organ al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială”, anul II, nr. 01–03, București, 1920, p. 82–83.

¹⁷ *Ibidem*, p. 83.

¹⁸ Nicolae Andrei, Gheorghe Pîrnuță, *O prestigioasă instituție școlară. Liceul de filologie-istorie din Craiova*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1985, p. 224. În 1938, pe lângă cele 6 ore de filosofie, 4 de drept și o oră de dirigenție, în norma sa didactică de 15 ore intrau și 4 ore de „aplicații la studiul individualității elevilor” (p. 252).

După numai cincisprezece ani ocupă și funcția de directoare a Liceului (24 august 1938), post rămas vacant după pensionarea doamnei profesoare Maria Ghioculescu¹⁹. Din notițele domniei sale, numirea sa la conducerea instituției s-a făcut la cererea părinților elevelor. În perioada în care s-a aflat în postul de conducere, s-a axat pe creșterea nivelului cultural al Liceului, înființând „Societatea literară”, „Societatea științifică” a elevelor și pentru prima dată în viața școlii care sărbătorise centenarul, a creat revista „Revista noastră” – o publicație-magazin, în rândul colaboratorilor identificându-se și cadre didactice. În revistă erau publicate cele mai bune lucrări ale elevelor, materiale susținute în cadrul activității societăților²⁰, publicație apreciată de Ministerul Educației ca fiind „cea mai bună revistă școlară” din perioada interbelică scoasă de un liceu de fete. Totodată, în cadrul Conferinței directorilor de la Râmnicul Vâlcea, Liceul „Elena Cuza” a fost declarat „cea mai bună școală din țară, atât ca organizare, cât și ca realizările ei”²¹.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, localul școlii fiind transformat în spital, spitalul 227, în care erau tratați răniții, directoarea împreună cu profesorii și elevele s-au pus în serviciul spitalului, iar părinții acestora în fiecare duminică aduceau daruri răniților²².

Mobilizarea elevelor, sub îndrumarea cadrelor didactice, a fost completă, acestea creând diverse lucruri necesare soldaților pe front dar oferind și diverse daruri, motiv pentru care au primit ca recunoaștere, din partea Ținutului Olt, adresa de mulțumire cu nr. 4R782/XII 1941²³.

¹⁹ S.J.A.N. Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, f. 2. Nicolae Andrei, Gheorghe Pîrnuță, *op. cit.*, p. 221.

²⁰ Încă din primul număr al revistei, colaboratorii erau îndemnați să contribuie la realizarea acesteia, astfel: „Așterneți în paginile revistei gândul vostru curat și senin! Zugrăviți în culori și imagini de basm taina tăriei nemului nostru, aici la răspântia de drumuri pe unde au trecut toți cei ce ne-au răvnit atâta.

Cercetați cu mintea voastră, luminată de știință, bogăția fără seamăn a pământului Țării și găsiți calea, ce duce la stăpânirea ei!

Căutați în înțelepciunea culturii antice cumpănirea vorbei cu fapta, ca nimeni să nu mai poată a ne disprețui!

În «Revista Noastră» cunoștințele dobândite în orele de clasă, să prindă aripi și să isvorască creațiuni originale pentru a dovedi lumii valoarea spirituală a neamului nostru!

Față în față cu gândul vostru, întipărit în paginile revistei, veți lămuri deplin rostul vieții voastre și tendința către mai bine, mai frumos, către ideal, va spori!

Mai târziu, când grijile vieții vor năpădi preocupările voastre, un număr din revista noastră uitat printre amintirile copilăriei ferice, vă va duce iar zâmbetul pe buze și nădejtile de-atunci vor străbate valul uitării ca razele calde de primăvară.

Poate unele dintre voi veți păstra obișnuința de-a cristaliza în scris gândul și simțirea. Cu câtă recunoștință veți răsfoi revista care a primit cea dintâi scântee din focul sfânt al creațiunii.

Cu credința în Dumnezeu, prin muncă cinstită și cu totul dăruită binelui Țării – nu se poate să nu izbutim în îndatorirea ce ne-am luat de-a duce mai departe renumele școlii noastre și pe calea ce ne deschide revista”. Vezi Matilda Brădișteanu, *Cuvântul Directoarei*, în „Revista Noastră” – Liceul de Fete „Elena Cuza”, anul I, nr. 1–2, Craiova, 1941, p. 2.

²¹ S.J.A.N. Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, f. 3.

²² Matilda Brădișteanu, *În Spitalul 227*, în „Revista Noastră”, Liceul de Fete „Elena Cuza”, Număr închinat războiului nostru, anul I, nr. 5–6, Craiova, 1942, p. 1–8.

²³ S.J.A.N. Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, f. 3.

Trei luni mai târziu, Ministerul Educației Naționale a trimis, de asemenea, o adresă de mulțumire cu nr. 8997/1942 pentru devotamentul și vrednicia în îngrijirea răniților din spitalul 227. Pentru aceleași merite, directoarea a primit, din partea Crucii Roșii a României, distincția „Crucea Meritul Sanitar” cl. II, Brevet. Nr. 1401.

În septembrie 1943, a fost numită în funcția de inspector general în învățământul secundar. Plecarea din funcția de director a Liceului „Elena Cuza” este regretată de colaboratoarea sa în activitatea culturală și succesoarea sa în funcția de director, prof. Despina Teodorescu care afirma, referindu-se la activitatea acesteia ca director (al 4-lea ca număr în decursul unui secol): „Matilda Brădișteanu continuându-le opera, a înzestrat-o bogat, creînd vieața spirituală a școlii, ducând numele ei în toată țara, ca al celui mai drag copil” și a dat dovadă de „energie bărbătească, alătura de cea mai autentică feminitate”²⁴. Momentul despărțirii de Liceul din Craiova ne este creionat de însăși Matilda Brădișteanu care declara „Plec cu imaginea voastră în suflet, dragi colaboratoare, vă las «Revista Noastră» cea mai mare realizare din activitatea mea de directoare. Păstrați-o cu sfințenie, înscrieți în paginile ei cele mai alese gânduri ale voastre și cele mai calde simțiri. Nu uitați că adevărata cultură a unui popor isvorăște din adâncul neamului și se înalță pe aripile de foc ale năzuințelor lui”²⁵.

În calitatea sa de inspector a contribuit – menționează în schița sa biografică –, într-o mare măsură, „la reorganizarea și democratizarea școlilor secundare din Ardealul de Nord” – realipit României – și a prelucrat prima constituție democrată în școlile din județele Mureș și Bistrița-Năsăud. Prin decizia Ministerului Educației, publicată în Monitorul Oficial cu nr. 269/1945, pe 1 aprilie, a primit „Gradația de merit”²⁶.

La 1 septembrie 1947, este rechemată la catedră și repartizată la Liceul „Iulia Hașdeu” din București unde are 10 ore de filosofie și patru de limba franceză²⁷. Prin marea reformă a învățământului din 1948, desființându-se catedrele de filosofie, a predat limba română și istoria la Școala „Ienăchiță Văcărescu” din capitală. Acolo a fost și responsabilă sindicală a școlii cât și conducătoarea Cercului pedagogic al profesorilor secundari din raionul Nicolae Bălcescu.

La vârsta de 55 de ani, în 1952, a fost trecută la pensie. Un an mai târziu s-a înscris la Casa de Ajutor Reciproc a raionului 23 August în cadrul căreia a activat intens, înființând resortul cultural și a fondat și organizat biblioteca pensionarilor în cadrul căreia erau organizate serbări și se țineau conferințe. În cadrul cercului literar „Ion Creangă” al Casei, a prezentat multe schițe și nuvele creație proprie și susținute recenzii ale cărților.

²⁴ Despina Teodorescu, *Despărțire*, în „Revista Noastră”, anul III, nr. 1–2, Craiova, 1943, p. 11.

²⁵ „Revista Noastră”, anul III, nr. 1–2, Craiova, 1943, p. 1.

²⁶ S.J.A.N. Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, f. 4. „Monitorul Oficial”, nr. 269 (partea I)/23 noiembrie 1945, p. 10246 (în continuare se va cita: „M.O.”).

²⁷ „M. O.”, nr. 171/29 iulie 1947, p. 6682. Idem, nr. 220 (Partea I B)/ 24 septembrie 1947, p. 8643.

În același timp, în cadrul Organizației femeilor din Raionul 23 August, a ținut, lunar, conferințe culturale femeilor din cartierul III, „conferințe – ne spune memorialista – urmărite cu mult interes și am satisfacția de-a fi ridicat nivelul cultural al cartierului”²⁸.

În 1965, fiind foarte bolnavă, s-a mutat la Cluj, lângă fiul său, dr. chirurg Alexandru Duțulescu, „cea mai prețioasă realizare a vieții mele, ca om, medic, muzician și poet”.

Își încheie schița autobiografică astfel: „O viață de muncă, devotament și dragoste pentru țară și oameni a fost viața mea. Cred că mi-am îndeplinit misiunea de femeie, intelectuală și patriotă”²⁹.

Bibliografie

Surse inedite

- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, fond Mihail Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965.

Lucrări generale, studii și articole

- Andrei, Nicolae, Pîrnuță, Gheorghe, *O prestigioasă instituție școlară. Liceul de filologie-istorie din Craiova*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1985.
- Botez, Calypso Corneliu, *Problema feminismului – o sistematizare a elementelor ei*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială: Organ al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială”, anul II, nr. 01–03, București, 1920.
- Brădișteanu, Matilda, *Cuvântul Directoarei*, în „Revista Noastră” – Liceul de Fete „Elena Cuza”, anul I, nr. 1–2, Craiova, 1941.
- Brădișteanu, Matilda, *În Spitalul 227*, în „Revista Noastră”, Liceul de Fete „Elena Cuza”, Număr închinat războiului nostru, anul I, nr. 5–6, Craiova, 1942.
- Cercel, Sevastian, *Considerații privind unificarea legislativă a României în perioada 1918–1928*, în „Revista de științe juridice”, nr. 2/2018, p. 78–89.
- Cercel, Sevastian, *The incapacity of the married woman in interwar Romania: from the issue of legislative unification to the possibility of practising advocacy* în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C.S. Nicolăescu-Plopșor»”, nr. XXIII, Editura Academiei Române, București, 2022.
- Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria, *Sistemul constituțional românesc 1821–1923*, Craiova, Editura Aius, 2009.
- Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria, *Principles and regulations stipulated in the Constitution from 1923*, în „Revista de Științe Juridice”, nr. 51/2016, p. 83–93.
- Maciuc, Irina, *Cetățenia culturală olteană – tradiție și valoare în educația interbelică*, în „Analele Universității din Craiova. Seria Psihologie-Pedagogie”, anul XII, nr. 27–28, Craiova, Editura Universitaria, 2013.

²⁸ S.J.A.N. Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachet XXIX, dosar nr. 16/1965, f. 4.

²⁹ *Ibidem*, f. 4.

- Popescu-Spineni, Marin, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior. Facultatea de Filosofie și Litere din București de la început până în prezent. Istoric, bio-bibliografie, programe, regulamente, statistici, diagrame*, București, 1928.
- Peretz, Ioan, *Cronica Judiciară – Femeia avocat*, în „Viața Românească”, anul IX, nr. 4 și 5, Iași, 1914.
- Teodorescu, Despina, *Despărțire*, în „Revista Noastră”, anul III, nr. 1–2, Craiova, 1943.

Periodice

- „Monitorul Oficial”, nr. 269 (partea I)/23 noiembrie 1945, nr. 171/29 iulie 1947, nr. 220 (Partea I B)/ 24 septembrie 1947.
- „Revista Noastră”, anul III, nr. 1–2, Craiova, 1943.